

О. Крупицький,

аспірант

Міжнародного університету бізнесу і права

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЕКОНОМІКИ

Актуальність дослідження.

Права, свободи та законні інтереси громадян є метою й основними чинниками діяльності правової демократичної держави. Проте адміністративно-правова охорона економіки здійснюється не в якійсь безособовій формі, а конкретно визначними суб'єктами держави, місцевого самоврядування та громадянського суспільства на основі реалізації адміністративно-правових норм або, у виключних випадках, норм природного права. Між суб'єктами публічної адміністрації, суб'єктами господарювання та іншими особами виникають спеціальні адміністративно-правові відносини, в яких простежуються складні взаємовідносини як безпосередньо між суб'єктами адміністративного права, так і з об'єктами захисту економіки та юридичними фактами, які складається на основі реалізації прав та інтересів суб'єктів господарювання та забезпечення публічного інтересу держави. Усі вони в сукупності та в окремих сегментах мають свою внутрішню глибинну юридичну природу, яка у філософській науковій літературі отримала назву «сутність».

Отже, з'ясування та науковий опис юридичної природи сутності адміністративно-правової охорони економіки в Україні є необхідною умовою з'ясування засадничих положень аналізованої проблематики, добору на цій основі інструментів публічного адміністрування та напрямків удосконалення.

Огляд останніх досліджень.

До проблеми адміністративно-правової охорони економіки в Україні в тих чи інших аспектах зверталися українські вчені-адміністративісти В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Єщук, С. Короед, О. Кузьменко, В. Курило, П. Пихтін, О. Нікітенко, М. Новікова, А. Сірко, О. Онищук та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої зусилля на найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу енциклопедичних знань, філософії права, теорії адміністративного права та адміністративного законодавства з'ясувати сутність адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Виклад основних положень.

Згідно зі словником української мови «сутність» – це найголовніше, основне, істотне в кому-, чому-небудь; суть, зміст, головне, визначальне в предметі, що зумовлене глибинними зв'язками й тенденціями розвитку і пізнається на рівні теоретичного мислення [5]. Також словники доводять, що «сутність» – це філософська категорія, яка відбиває сукупність усіх внутрішніх істотних властивостей і зв'язків об'єктів реальності [6]. У свою чергу економісти доводять, що «економіка» – це сфера життєдіяльності людини й суспільства, пов'язана з виробництвом, розподілом, обміном і споживанням життєвих благ [4].

В інших наукових працях ми довели, що адміністративно-правова охорона економіки України — це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою недопущення порушення та відновлення порушеного права суб'єктів господарювання й забезпечення публічного інтересу держави, що здійснюється ними на основі реалізації норм адміністративного права.

Що стосується категорії адміністративного права «адміністративно-правова охорона», то це, з одного боку, безпосередній правовий захист соціальних інтересів громадян і соціальних груп усього суспільства, а з іншого — стимулювання таких соціальних дій, наслідком яких було б зміцнення наявних суспільних відносин і нейтралізація тих соціальних тенденцій, що загрожують їм. На наш погляд, слід уважати, що відносини адміністративно-правової охорони права власності обслуговують адміністративне право загалом. Тут виникають вольові відносини, що позначають взаємозв'язок прав і обов'язків суб'єктів і об'єктів, які беруть у них участь, оскільки цей зв'язок пов'язаний нормами адміністративного права. У них сформовано визначену правособ'єктність, юридично виражено сукупність соціальних властивостей учасників правовідносин охорони. У загальному вигляді це можна сформулювати як право невіддільних фізичних і юридичних осіб перебувати під публічною охороною публічної адміністрації та обов'язок суб'єктів публічної адміністрації забезпечити таку охорону. Звідси витікає особлива специфічна форма адміністративно-правових відносин у сфері охорони прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Прийнято вважати, що основною особливістю цих відносин є їх правова нерівність, оскільки суб'єкт публічної адміністрації має пріоритет своєї волі над волею всіх інших об'єктів. Соціальні відносини «влада — підпорядкування» в охорон-

ній сфері набувають вигляду державних відносин, які трансформуються в юридичну форму адміністративного права. У ній суб'єкт публічної адміністрації постає як юридично владний щодо об'єктів управління [1; 3].

У теорії права «сутність права» розуміється як внутрішні основні стійкі риси, ознаки та якості правових явищ, єдність і взаємозумовленість яких визначають якісну специфіку та закономірності розвитку права як самої субстанції. Праву притаманні такі сутнісні ознаки: виражає волю панівного класу, яка практично стає державною волею; провідною рисою сутності права є його нормативність, адже право складається з норм — загальнообов'язкових правил поведінки, спрямованих на регулювання й охорону суспільних відносин; державна воля, що виражена правом, має бути оформлена як правове веління; найважливішою формою закріплення волі держави в праві є нормативно-правові акти; право має бути узгодженою, взаємозумовленою системою; право постає як формальний масштаб, однаково рівний для всіх учасників відносин. Не менш важливими для нас є розуміння «сутності сучасної демократичної держави», в якій будується громадянське суспільство. Така держава характеризується такими рисами: 1) основним завданням її стала функція забезпечення прав і свобод людини та сприяння народженню нових громадян; 2) держава стала на шлях подолання суспільних суперечностей не шляхом насильства і примусу, а за допомогою досягнення громадянського компромісу, толерантності, створення умов для розвитку громадянського суспільства; 3) держава у своїй діяльності широко використовує такі загальнодемократичні ідеї та інститути, як поділ влади, плюралізм думок, значущість суду, гласність; 4) держава бореться з корупцією, декларує та приймає міри для розподілу політики, влади та бізнесу (в умовах сучасної України ця

проблема є найактуальнішою та найскладнішою); 5) на міжнародній арені держава проводить політику, що потребує взаємних поступок, компромісів, домовленостей з іншими державами. Отже, на думку укладачів словника з теорії права, соціальна правова держава в сучасних теоріях трактується як надкласова, що представляє інтереси всіх верств суспільства. Сутність цієї держави не позбавлена класового аспекту, разом із тим він не є провідним. На перше місце така держава ставить функції забезпечення прав і свобод людини (насамперед через збільшення частки багатих громадян, заохочення народжуваності, збереження природи тощо) [7].

Виходячи з таких теоретичних положень енциклопедичних знань, філософії права, теорії права та предмета аналізованого дослідження, слід узагальнити, що сутність адміністративно-правової охорони економіки в Україні характеризується такими особливостями:

1) основним завданням публічного апарату держави є функція забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання [2] й публічного інтересу суспільства;

2) у разі виявлення порушень ведення правил бізнесом публічні органи не відразу застосовують заходів адміністративного примусу, а йдуть шляхом подолання суспільних суперечностей за допомогою досягнення громадянського компромісу, толерантності, створення умов для виконання суб'єктом господарювання своїх законодавчих зобов'язань перед суспільством;

3) суб'єкти господарювання у своїй адміністративній діяльності з публічною адміністрацією можуть використовувати такі загальнодемократичні засади та правові інститути, як: можливість оскарження рішень суб'єктів публічної адміністрації до адміністративного суду; застосовувати засоби громадянського протесту для захисту своїх прав та законних інтересів; від-

крито без будь-якої цензури висвітлювати свої проблеми, зокрема щодо ймовірних порушень прав та інтересів бізнесу, у засобах масової інформації та глобальній системі Інтернет;

4) держава бореться з корупцією через систему органів контролю щодо бізнесу. Правова, демократична держава не боїться створювати повністю незалежні від виконавчої влади, відносно відособлені від судової влади антикорупційні органи, діяльність яких базується на захищених від ревізії, зокрема парламентом, антикорупційних законах;

5) на міжнародній арені держава не проводить обмежувальної фінансово-економічної політики, а сприяє здійсненню експортно-імпортних операцій для суб'єктів міжнародних економічних відносин;

6) держава залишає за собою право захищати громадян від порушення бізнесом екологічних норм, неповноти та нечесності сплати податків, порушення норм антимонопольного та трудового законодавства.

Отже, сутнісна характеристику адміністративно-правової охорони економіки полягає в системі адміністративно-правових чинників щодо попередження посягань на права й законні інтереси суб'єктів господарювання, недопущення порушення їх суб'єктами владних повноважень та відшкодування шкоди в разі завдання шкоди бізнесу як публічними, так і у визначених законом випадках – приватними суб'єктами. Одночасно держава залишає за собою право захищати громадян та публічний інтерес держави від порушення бізнесом екологічних норм, неповноти й нечесності сплати податків, порушення норм антимонопольного та трудового законодавства.

У статті розкрито сутнісну характеристику адміністративно-правової охорони економіки. Доведено, що це система адміністративно-правових чинників щодо

попередження посягань на права та законні інтереси суб'єктів господарювання, недопущення порушення їх суб'єктами владних повноважень та відшкодування шкоди в разі завдання шкоди бізнесу як публічними, так і у визначених законом випадках приватними суб'єктами. Аргументовано, що держава залишає за собою право захищати громадян і публічний інтерес держави від порушення бізнесом екологічних норм, неповноти та нечесності сплати податків, порушення норм антимонопольного й трудового законодавства. Доведено, що основним завданням публічного апарату держави є функція забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання й публічного інтересу суспільства. У разі виявлення порушень ведення правил бізнесом публічні органи не відразу застосовують заходів адміністративного примусу, а йдуть шляхом подолання суспільних суперечностей за допомогою досягнення громадянського компромісу, толерантності, створення умов для виконання суб'єктом господарювання своїх законодавчих зобов'язань перед суспільством. З'ясовано, що, суб'єкти господарювання шляхом адміністративної діяльності можуть використовувати такі загальнодемократичні засади та правові інститути захисту від свавілля з боку суб'єктів публічної адміністрації: оскарження їх рішень до адміністративного суду; засоби громадянського протесту; висвітлення своїх проблеми, щодо порушень прав та інтересів бізнесу у засобах масової інформації та глобальній системі Інтернет. Доведено, що правова демократична держава не боїться створювати незалежні від виконавчої влади, відносно відособлені від судової влади антикорупційні органи, діяльність яких базується на захищенні від ревізії антикорупційних законах.

На міжнародній арені держава не проводить обмежувальної фінансово-економічної політики, а сприяє здійсненню експортно-імпортних операцій для суб'єктів міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, бізнес, відшкодування шкоди, екологія, економіка, охорона, правова демократична держава, суб'єкти владних повноважень, суб'єкти господарювання, сутність.

Krupytskyi O. Essential characteristics of administrative and legal protection of the economy

The article reveals the essential characteristics of administrative and legal protection of the economy. It has been proven that this is a system of administrative and legal factors for the prevention of encroachments on the rights and legitimate interests of business entities, the prevention of violations of their authorities by their entities, and compensation for damage in the event of damage to business, both by public and, in cases specified by law, by private entities objects. It is argued that the state reserves the right to protect citizens and the public interest of the state from business violations of environmental norms, incomplete and dishonest payment of taxes, and violations of antimonopoly and labor legislation. It has been proven that the main task of the public apparatus of the state is the function of ensuring the rights and interests of business entities and the public interest of society. In the case of detection of violations of business rules, public bodies do not immediately apply administrative coercion measures, but go the way of overcoming social contradictions with the help of achieving civil compromise, tolerance, creating conditions for the economic entity to fulfill its legal obligations to society. It has been found that economic entities through administrative activities can use

the following general democratic principles and legal institutions of protection against arbitrariness on the part of public administration entities: appealing their decisions to an administrative court; means of civil protest; coverage of their problems, regarding violations of the rights and interests of business in mass media and the global Internet system. It has been proven that a legal democratic state is not afraid to create anti-corruption bodies independent of the executive power, relatively separated from the judiciary, whose activities are based on audit-proof anti-corruption laws. In the international arena, the state does not pursue a restrictive financial and economic policy, but promotes the implementation of export-import operations for subjects of international economic relations.

Key words: administrative and legal protection, business entities, business, ecology, economy, essence, protection, reparation, rule of law, democracy, subject of power.

Література

1. Галунько В. Адміністративно-правова охорона та захист права власності. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2007. № 38. С. 192-198.
2. Господарський кодекс України Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18. № 19-20. № 21-22. Ст.144.
3. Єщук О. Адміністративно-правова охорона в інформаційному суспільстві. Інформація і право. 2014. № 2(11). URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/14eomois.pdf>
4. Сірко А. Економічна теорія: навчальний посібник Київ: Центр учбової літератури, 2014. 416 с.
5. Сутність. Словник української мови: в 11 томах. Том 9. 1978. С. 860. URL: <http://sum.in.ua/s/sutnistj>
6. Сутність. Філософія. Словник. Національна академія внутрішніх справ. 2020. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/info/slovnuk.html>.
7. Теорія держави і права : навчальний посібник / автори-упорядники : Пихтін М.П., Галунько В.В., Новіков М.М., Новікова М.М., Онищук О.О. ; за заг. ред. В.В. Галунька. Херсон : ХЮІ ХНУВС, 2010. 250 с.